

Kovács Krisztina

Emigráns pozícióból

Az idegenség alakzatai Ferdinandy György prózájában

A kánonképzés problémái

Ahogy Szilágyi Zsófia a szerzőről írt monográfiájában és korábbi, a témával foglalkozó tanulmányaiban is megjegyezte, a Ferdinandyval kapcsolatos kánonképzés egyik visszatérő nehézsége, hogy nem kezdettől figyelemmel kísért, így meghatározott kezdőponttal definiálható életművel áll szemben a kritika. A nyolcvanas évektől magyarul megjelenő kötetekben gyakoriak az újraközlések, a Ferdinandy-korpusz így egy írói pályával szemben támasztott „fejlődést” vizsgáló kritikusai attitűdnek is ellenáll.

További nehézséget jelentenek az emigráns irodalommal kapcsolatos hazai és az emigráció körében is tapasztalható különböző elvárások. Azt Ferdinandy esszéiben maga is többször említi, hogy az emigráns pozícióból természetesen következik az íráskényszer, amely mindenképpen szépirodalomban végződik, az ebben a környezetben születő szövegek jelentős számban szépirodalmiak. Ezért a dilettantizmus problémáját is kezelni kell, mivel a „száműzött” helyzetből adódó szerepek megjelenítése önmagában esztétikai kategóriaként jelenik meg. Az elvárás nem kevesebb, de nem is több, mint az itthoni léttel szembeszálló, szembeállítható létezés. A szerző ezt a körülményt, amikor az emigráns sajtó színvonalát bírálja, olyan „csapdahelyzetnek” nevezi, amely az emigráció pozícióját mindenképpen meghatározza. Saját „kívüliségének” problémájaként, a kánonból való esetleges „kiszorulásá”-nak okaként ő is a rövidprózát jelöli meg, hiszen „*a nyugati magyar irodalmat a próza, a regény, és elsősorban az esszé uralja*”.

Ezek a tényezők szerepet játszottak abban, ahogy a szerző monográfiája is megállapította, hogy a Ferdinandy-novellisztika kritikai megközelítése, hazai fogadtatása kezdetben legalábbis sok esetben „*üresnek tetsző verbális gesztusokban*” végződött.

A vizsgált próza hangsúlyosan fontos eleme a kettős kötődés mítoszának leleplezése, hiszen a haza és az idegen oppozíciója a vizsgált szövegek esetében könnyű olvasási stratégiát szolgáltathatna. A kérdés azonban sokkal árnyaltabb, ezekben a novellákban az idegenség olyan formái, retorikai és szemantikai alakzatai bontakoznak ki, amelyekben az otthontalanság, száműzöttség, magány inkább megtevesztő metaforái egy sereg más veszteségnek.

A kánonnal kapcsolatos problémák közt említik azt a mára már aktualitását veszített tény, hogy hiányzik a regény az életműből. A mások esetében, például a Mészöly-próza kapcsán sokszor felmerülő kérdés, a regényforma hiányzásának problémája idejétmúlt kritikai megközelítés, Ferdinandy-nál sincs már létjogosultsága. Nem beszélve néhány, a kettejük által művelt prózaforma közti hasonlóságról, amelyek következtében az áhított regényszerűség is megfogalmazható. Ilyen elemek a körkörösség, a történetek ismétlése,

újraelmondása, a filmszerűség, a montázsszerű szerkesztési mód, és a legfontosabb motívum, az idegenség és az általa meghatározott részt vevő megfigyelői elbeszélő, narrátori forma alkalmazása. Ezek a szempontok a regényhez hasonló olvasási stratégiát biztosítanak egyes szövegeknek, a novellák ciklusként való értelmezése lehetségessé válik.

A másik, ehhez a személyes hangú prózához társítható csapda a referencialitás túlhangsúlyozása. A szerző mindent meg is tesz ennek érdekében, az ismétlődő történetek az életrajz ismeretében sok esetben naplójegyzetekként működtethetők, máskor viszont elbizonytalanítók. Nem segíti az önéletrajzi narratívától elszakadó olvasást az a tény sem, hogy az író több kötetének címlapján saját vagy családi képei szerepelnek (pl. *A mosoly albuma*, *A francia vőlegény*, *A Pourtalés-kastély lakói*), nem beszélve az alcímeik által is a dokumentumregények közé utasított szövegekről (*A Pourtalés-kastély lakói*, *Dokumentum...*, *A bolondok királya – tényregény –*).

Az idegenség változatai, földrajzi körülhatárolása

A novellákban megjelenő utazó, vándor rögzített pontból, a látszólagos otthonosság konnotációjával rendelkező hazából való elindulása traumatikus kiszakadás. Az országot 1956-ban elhagyó, Franciaországban tanuló, majd dolgozó, Dél-Amerikába érkező, majd végleg hazatérő hős saját magányosságának felismerésével küzd, belenyugvás utáni hazatérése valójában a halálba érkezés. Az idegenség élményének átéléséhez elengedhetetlen feltétel az utazás, a Ferdinandy-prózán belül ezt a momentumot erősítik a metaszövegek: a szereplők olvasmányai metaforikus történetek, amelyek ebben a szöveghalmazban, egy új mitológia részeként is megtalálják helyüket. A Thészeusz-mítosz felhasználása (*A naxoszi asszony*), a *Monte Christo grófja*, a *Jónás könyve* vagy a szereplők olvasmányaiban előforduló alakok, vagy parafrázisként, önálló novella formájában megjelenő változatok (*Robinson Crusoe hiteles története*). A novellák vándora változatos helyszíneken, különféle közlekedési eszközökön bukkan fel: a fiatal narrátor Budapesten autóbuszsofőrként, kalauzként jelenik meg, villamoson, vonaton, repülőn utazik. Ezt teszi a Magyarországon elsőként, 1988-ban megjelenő *Szerecsenségem története* kötetben is, ahol az idegenséget már az otthon közegében körülhatárolja. Az *Ólmos eső* című novellában a történelem által meghatározott otthontalanság élménye fogalmazódik meg: „Az Acélemler zárt világában nem beszélnek az emberek, Ferike magányosan játszik az udvaron. Szemlélődő kor volt: ezt a szemlélő magatartást végig megtartotta.” A hazai környezetben játszódó novellák olvasásakor látható, hogy az idegenség, számkivetettség formái valójában a létbevetttség állapotából indulnak, a későbbi száműzött helyzetből függetlenül ilyen módon értelmezhető állapotot jelenítenek meg.

A *Mágneses erővonalak* buszsofőrje ugyanazt az utat járja mindig, ami a reménytelenségbe vezet. Az *Üresjáróban* az évtizedek múlva a városba visszatérő hiába ismeri a régi helyeket, „a folytonosság elveszett”. Az átutazók „törvényen kívüliek”, „lebegnek a levegőben”, és csak „útközben érzik otthon magukat”. A *Retro* című novellában ez az érzet tovább épül, új élménnyel bővül: „Egyedül: nincsen megváltás, csak ha a sérült géneknek magja veszett”. A betegség, a halál közelsége a tökéletes idegenség felismerését hozza. A címadó *Szerecsenségem történetében* újra kimondódik ez az állapot, de itt már a távolság, az otthon elhagyásának dimenziójában találkozunk a magányos idegen alakjával: „Nagy csapások után a magány göggye gyakran megérinti az embert. Aki nem tudja elviselni a többiekkel, akiből hiányzik az alázat, úzött vaddá válik, végérvényesen magára marad.” A novella alakjai tényleges és belső száműzetésben élnek, a magyar gróf, akit nem érintenek meg a világ eseményei, Genovéva, a csapos és a kocsmá közönsége, mind magányos hősök. A dél-amerikai sziget a teljes elhagyottság csapdája lesz, „Jónás Ninivében hal meg”. Az

ily módon determinált magány a *Titótól Trujillóig* szövegében az időérzék, majd a memória elvesztésében manifesztálódik: „A trópusokon először az időérzékét veszíti el az ember.” Ferdinandy-nál a sziget a motivikus és geográfiai elzártság alakzata, az önéletrajzi elemeket termékenyen használja egy modern létállapot sokrétű kifejezésére.

Az 1990-ben megjelent *Furcsa, idegen szerelem* kötetben a folyamat folytatódik, az idegenség már nemcsak geográfiai, hanem igazi belső magány, aminek „világtörténelmi” konnotációit sokféle alakban láthatjuk. Az *Egy nap a szigeten* „igazi hajótöröttei”, a náci háborús bűnösök és áldozataik egymás mellett élnek, a trópusi szigeten nincs menekvés a világtörténelem elől, amelynek alapproblémái ebben a mikrokörnyezetben, egy körülhatárolt térben képződnek le. Ebben a nagyon erős képben, ugyanúgy, ahogy később a *Szomorú szigetek* egyik szövegében, ahol a volt rabszolgák és rabszolgatartóik együttéléséről van szó, észre kell venni a geopolitika, ezen belül a saját tapasztalatként átélt közép-európai koiné általános tendenciáit.

A játék változatai

A Ferdinandy-novellákban a játék a túléléshez kapcsolódó formákban jelenik meg, olyan cselekvés, amelynek mindig tétje van, amely a történelemmel és az étellel összekapcsolódó fogalmi narratívát határol körül.

A *Corrida* szövegében a bikaviadal és az ember életének szakaszai montázsszerűen keverednek. Szilágyi Zsófia Ferdinandy-monográfiájában külön fejezetet szentel a *Corrida* elemzésének, felfejtve a bika mint alakmás, a bikaviadal és az emberi élet mint a túlélés játéka különböző változatait. Ferdinandy-nál nemcsak a bikaviadal jelenik meg az élet metaforájaként, a háborút a gyermeknarrátorok ugyanilyen hatalmas játéktérként beszélik el. Az élet és játék határai mindig összekeverednek, mint a *Krokodil Grósz* című szövegben, amelyben a gyerekek a bombázást várják, a légópince izgalmas, titkokkal teli terep számukra. A témát hasonló módon fogalmazzák meg egy másik emigráns szerző, Tibor Fisher regényei (pl. *A béka segge alatt*). A hazáját elhagyni kényszerülő, fiatal éveiben a második világháború és 1956 eseményeit átélő, azokat összekapcsoló és jellegzetes rendszerbe szervező nemzedék prózájában úgy tűnik, ez a beszédmód válik a leírás legtermészetesebb eszközévé. A játék és politika összekapcsolódása mindkettő valódi természetét felfedi, a mechanizmus fájdalmas momentum a Fradi 50-es évekbeli szétrobbantása, amelyet az *Egyfordulós bajnokság* című novella dolgoz fel.

A játék sokszor szerepjáték, a *Nemezio Gonzales beszéde a Fekete-erdő állataihoz* című szövegben a narrátor a tudós szerepébe bújva foglalkozik az elmondás határaival. Az utazás végpontjául szolgáló gyerekkori két diófa a hazatérés problematikáját, nehézségeit villantja fel. A rejtőzködő magányos pozíciója az élet vége felé haladva egyre félreérthetlenebbül uralja a gondolkodást. A *Helyzetjelentés félúton* című novellában ez így fogalmazódik meg: „Harminchárom éves vagyok, élek. Sokfelé próbálkoztam, ha nem tudnám, hogy megérkeztem, azt mondanám, most tartok félúton. De ez már nem az út.”

A multikulturalizmus, kolonializmus sajátosságai

A multikulturális, posztkoloniális aspektusok és egyedi megjelenítésük, azok az elemek, amelyek a Ferdinandy-prózát mindentől különbözővé, különlegessé teszik az emigráns irodalmon belül. Az említett kérdések ábrázolására sokszor nem is a rövidpróza, hanem az esszé, vagy az esszé- és regényelemeket is tartalmazó szociográfia az általa választott termékeny forma. A 2006-ban megjelent *Chica. Trópusi lány* több műfaj formáit használó szövegében a szerző az önéletírás, visszaemlékezés alakzatait alkalmazza.

A formai gazdagság olyan alapvető sajátosság, amely a novellisztikát is uralja. Ezt a sokszínűséget a Ferdinandy-kritika fontosnak tartotta, több szempontból vizsgálta. A *Nézem az életemet* kötet kapcsán Szilágyi Zsófia a tárca és novella közti átjárhatóságról, a *Gyönyörűen tudott fűtyülni* szövegeinél az esszéyszerűségről, az *Egy régi placc* esetében Felkai Piroska a felülírás valódi újraírásként működéséről, a *Nemezio Gonzalest* elemző Thomka Beáta pedig a krocki beépüléséről beszél. A *Mágneses erővonalak* kilenc, korábban már megjelent kisregényt tartalmazó kötet szövegeit Nagy Imola Dóra a lekerekítési szándékoknak ellenálló filmszerűséget, a montázst alkalmazó szerkesztési módot alkalmazó textúra alkotóelemeiként jellemzi.

Az 1992-ben megjelent *Szomorú szigetek*-ben (félreérthetetlen utalás Lévi-Straussra) a különböző műfaji elemek az idegenség etnológiai definálásának szolgálatában állnak. Ferdinandy Toynbee-t idézve az európai és trópusi civilizáció különbségeire hívja fel a figyelmet: „...a meleg tengereken túl könnyű az élet. Ezért nem születnek nagy civilizációk ezen a vidéken, az ember, akadályok híján, nem tanulta meg legyőzni az akadályokat.” Az otthontalanság szociokulturális szempontjait minden nézőpontból vizsgáló megjelenítéssel állunk szemben, ebbe a változatos horizontba illeszkedik Ferdinandy irodalomtörténeti pályája is. A dél-amerikai egyetemeken tanító szerző doktori értekezése témájául is egy ebben a szempontrendszerben olvasható prózát választott, valószínűleg nem véletlenül a nagyon erős párhuzamos életrajzi aspektusok miatt. Remenyik ugyancsak fiatalon, húszévesen hagyta el Magyarországot, lakóhelyéül Latin-Amerikát választotta, ott tartózkodása alatt spanyolul írt, majd visszatért hazájába. Utolsó magyar nyelvű kisregénye, *Az idegen* olyan összegzése a Ferdinandyt is izgalomban tartó létállapotnak, amelyben a szülőhaza idegensége, a hazatérés nehézségei hasonló módon fogalmazódnak meg: „...ebben az országban vadak, idegenek között érzem magam...”. Ez a léthelyzet egy valós és mentális utazás végpontjaként a halállal, a teljes megsemmisüléssel azonos: „Aki elmegy, az annyit jelent, hogy meghalt. Lemondanak róla, kitörlik az életből.” Aki elhagyja a hazát, annak a felejtéssel kell szembenéznie: „...mint aki szüntelenül elhagyatott, magányos erdőkben bolyong, s az emberi társadalomban nem találva helyét, barlangba húzódik, kiszáradt fák és kopár sziklák közé...”

A trópusi környezet nem csak egzotikus helyszín, a vizsgált próza a távolságából, elzártságából, beépítetlen tereiből adódó metaforikusság minden változatát használja. A magányosság lírai megjelenését jelentő könnyező pálma, az útközben a tengerbe veszett hajósláda (a Robinson-párhuzam sokrétű felmutatása) visszatérő motívumai a fogság metaforái. A trópusi levegő „papírelenessége”, a nedvesség pusztító ereje a nyelvvesztést, az írás hiábavalóságát hangsúlyozza, a száműzött önkifejezését – ami a más nyelvi környezetben az írás – állandó veszély fenyegeti. A latin-amerikai államok választási szokásairól írt esszéjében a narrátor (a választók rendszeresen a függetlenség pártiak ellen szavaznak, mert a gazdaságoknak szükségük van az amerikai támogatásra) a szabadság viszonylagosságát, újradefiniálását hangsúlyozza. A direkt szituáción túl itt is látnunk kell, ebben a szövegben is a kelet-közép-európai geopolitikai sajátosságok rejtőznek. A történelem kiszámíthatatlansága olyan erős képekben jelenik meg, mint a trópusokon találkozók, pártházat ostromló forradalmár és azt védő ávós, vagy a hol Auschwitzba, hol Szibériába hurcolt éjjeliőr figurái.

A gyóntató idegen, az én-te viszony megfogalmazása

Georg Simmel teoretikus idegen-definíciója az utazó pozícióját meghatározó olyan fogalom, amely a vizsgált szövegek struktúrájáról is sokat árul el: „az idegen nem birtokol földet, a társadalmi környezetnek nem egy térbeli, hanem egy társadalmi pontján helyezkedik el. Objektivitásával függ össze az a körülmény, hogy a csoport tagjai nyíltsággal és gyónásjellegű kinyilatkoztatásokkal

fordulnak hozzá, mint továbbutazóhoz.” Ferdinandy novelláiban ilyen attitűddel rendelkező narrátorok mozognak, akiknek személyes kapcsolatait, például a nőkhöz való viszonyukat ez az alaphelyzet határozza meg, a közös anyanyelv hiányával árnyalva a képet.

A *Nézem az életemet* kötetben a Thészeusz–Ariadné motívum tematizálja a vándor–idegen nőkhöz fűződő kapcsolatát, az ideiglenességet, a továbbutazást jelölve meg az otthonosságot biztosító végeredményként. A *Furcsa, idegen szerelem* című novellában a személyes kapcsolatok lecsupasztva, egyszerűen jelennek meg: „Csak használom, nem veszem el a lányokat. Az lettem újra, aki voltam: óvatos idegen.” A kötet novelláit erős mitikusság jellemzi, az itt felbukkanó kis hableány alakja az írói szerep metaforája: „Érezte, hogy hiába nő karsú lába, nem lesz otthon a földön sohasem.” Az én–te viszony a különböző identitásformák küzdelmének terepeként ábrázolódik, a *Turkáló* című szöveg főhőse erről így vall: „Rajtam is csak a harmadik feleségem vette észre, hogy minden környezetben más vagyok.” Az ismeretlen környezetben az alkalmazkodás, a felvett szerepek jók, de az átmeneti közegben mozgó új ember számára fenntartásuk nem lehet végleges: „Egy idő óta már minden nyelven ugyanaz vagyok.” A személyes kapcsolatokat ugyanez a minőség jellemzi, a feleségekhez–szertőkhöz fűződő kapcsolatok mellett a gyerekekhez való viszonyrendszer is a folyamatos újradefiniálás állapotában van. A ciklikusság részeként egy a Ferdinandy-univerzumból kirajzolódó önéletrajzi én számára az apa–fiú viszony problémái értékelődnek újra több generáción át. A közeledés–távolodás dinamizmusa miatt ez az érzet otthonatlan, nonkomform élményként jelenik meg (pl. *Kamaszok, Tűzkeresztység*).

A *Robinson Crusoe hiteles története* című novellában az utazó hajótöröttsége végleges, nem hagyhatja el többé a szigetet, magánya állandó állapot. Az elbeszélőre alkalmazható Waldenfels terminológiája, amelyben az idegent a behatárolás és kirekesztés folyamatát együtt megvalósító résztvevő megfigyelés jellemzi. A narrátor a megfigyelésben etnográfusként vesz részt, anélkül, hogy mássá válna, a jelentések hálójában a saját és idegen tapasztalatok összefutnak. Az öntapasztalásként értelmezett idegentapasztalatnak megfelelő az idegentapasztalatként értelmezett öntapasztalás, a saját házunkban megvalósuló idegenség élménye.

A hazatérés nehézségei

A Ferdinandy-novellisztikában a hazatérés az életet mint organikus, burjánzó cselekvéshalmazt lezáró aktus előkészített, minden szempontból vizsgált, komplex élményként van jelen. Talán erre is gondolva hozza kapcsolatba Pécsi Györgyi a Ferdinandy-prózával a borgesi körbeérő idő gondolatát.

A *Nézem az életemet* kötetben az emlékezéssel, az idő és a tér viszonyával foglalkozva már ez a hazautazást előkészítő érzet fogalmazódik meg. A *Távolattan* című novellában a megfigyelő pozíciója ehhez a szerephez igazodik: „a távlat olyan szemléletbeli tér, amely lehetővé teszi, hogy az ember ne a részleteket lássa, hanem a lényegét.” „A távlat megrostálja a részleteket.” Az *Utazás Lisszabonba* szövegében a magányos utas szerepe megváltoztathatatlan állapottá válik, egy új, végig keresett identitás állandósul: „Utazni is csak egyedül tudok.”

Ez a szituáció a hazai környezetben elhelyezett novellákat is meghatározza. Ferdinandy-nál az egyén magányossága a történelem által meghatározott magányosság. A kötet *Tulajdonosok* című novellájában egy másfél szobás lakás körüli kiutalási bonyodalmak szervezik a beköltöző háromtagú család életét, amit a rendszerváltásig követhetünk. A *Hegy* szövegében a visszatérő az ismerős, mégis idegen táj igazi jellegét keresi: „...negyven éve ugyanazok az emlékszilánkok keresik benne az egyensúlyukat. Szétesnek, összeállnak és más és más szögből mutatgatják magukat.” A kötetet elemző írásában Szilágyi Zsófia a folyamatos írás kényszerét az otthonteremtés egyetlen lehetőségeként nevezi meg.

Alfred Schütz megállapítása szerint tiszta mi-kapcsolat csak tér- és időbeli közösségen alapulhat. Az elválás elrejtja a másikat egy nehezen eltávolítható, idegen álarc mögé. A hazatérő sikere azon áll vagy bukik, hogy el tudja-e érni a kapcsolatok rekurzív megváltoztathatatlanóságát. A belső idő megfordíthatatlan, vágyhatunk az ismétlésre, de ez a „hónvág” csak üres előérzeteket hoz magával. Az *Egy régi placc Hát ennyi* című novellájában az Esti Kornél vonatútjának szövegbe szerveződése az élmény ciklikus visszatérésének bizonyítéka: „Kornél, egy ifjú titán. A történet útközben áll össze, két egymásra vetített vonatút alatt.” Az állandóság érzete olyan ideális pozíció a hazatérő számára, amelynek illúzióját képtelen feladni. Az évtizedekkel ezelőtti helyzetben otthagytott, változatlan állapotban megtalált ismerős alakja ezért jelenik meg több alkalommal: „És az az asszony harminc év után is ott várja őt, a pályaudvari restiben. Hát igen, valahogyan így él, az álmaival, az emlékeivel a szemlélődésre ítelt közép-európai ember.” „Az ember megtanulja, hogy nincsen rá szükség. Hogy nélküle is megvan a világ.”

Ez a magatartás olyan külső, távolságtartó nézőpontot eredményez, amely a végleges otthontalanság állapotára jellemző. Olyan távlat, mint az 1996-os *Az amerikai telefon Verőfényes vasárnap* című novellájában meghatározott távolság: „Gombostűre szúrom az életemet, forgatom, nézegetem.”

A hosszú előkészítés utáni hazatérés témája a 2001-es *Gyönyörűen tudott fűtyülni* kötetben már a legfőbb kérdés. Átmeneti közegek, repülőterek, buszutazások során jutunk egyre közelebb az elhagyott helyhez. A visszatérőnek saját mikrokörnyezetéhez való viszonyát kell újragondolnia. Az apa párttagsági könyvének elégetése az *Apám arcvonásai* szövegében a de manni értelemben vett arcrongálásnak felel meg, nemcsak árulás, hanem a történetek és az idő önmagukba záródása. A *Maca* című novellában: „A hazatérés látszólag választás. Elhatározás. Egy életút befejezése. A kör bezárul, az idegenbe szakadt élet kész, kerek egész.” A *Carpe Diem*ben ismét a narrátor látható apaként, de a szerepek megfordulnak. Az apa és a pelenkáját megvásároló fiú közös jelenete fejezi ki a körforgást: „Aki elment, vétkezett... Ha hazajön, fizetnie kell.” A *Magányos gerle* kötet *Száraz magömlés* című szövegében az inkontinencia az útvonalak megtervezhetőségének, kiszámíthatóságának új típusú szükségszerűségét alakítja ki, ez a tér birtoklásának, a világ megismerésének új stratégiája, a halálba érkezés poétikus megjelenítése.

A tárgyak mint az emlékezet mítoszai

A hazatérő az időtlenség, változatlanság kategóriáit a helyszínek és tárgyak megőrzésén vagy éppen elvesztésén keresztül éli át leggyakrabban. A közelmúltban megjelent Ferdinandy-kötetben e felfogás markánsan érvényesül.

A *Gyönyörűen tudott fűtyülni* egyik novellájában az anya jegylyukasztója öröklődik, jelképezve a folytonosságot. A 2005-ös *Magányos gerle* kötetben a pusztulást a tárgyak fokozatos elveszése, a terek kiürülése, az utcanévek megváltozása jelzi (pl. *Telefon, Fehér kövecsek*). A *Telefon*ban a családi házat a ráépítés fosztja meg eredeti jellegétől: „Nézte a helyet, ahol lelte az életét. Ezt az öreg családi házat, amiben semmi családi se maradt.” A főszeplő öregasszony távozását lomtalanítás, halálát a lakás kiürítése készíti elő.

Az *Ellenpéldatár* egy a 20. század első felének irodalmából ismert narratív hagyományt elevenít fel. A történelem egyetlen helyszín, egy zárt, körülhatárolt tér, ebben az esetben egyetlen ház történetében megjeleníthető. Az ehhez szükséges montázsszerű szerkesztés, a lineáris időrend felbontása érett, minden részletében kimunkált próza része, ahol a nyilas fia kommunista besúgó, a hétköznapi eseményeket az idő és a történelem teszi kultikussá. A *Karácsonyi szvit* szövegében az 1944-es, az 1956-os, a párizsi és a trópusi karácsony sűrített leírása önmagában is alkalmas egy élet legfontosabb történéseinek elmondására.

Ferdinandy esetében a referencialitás csapdája nehezen kikerülhető, prózáját olvasva a visszatérő történetekből egy minden mozzanatában rekonstruálható élettörténet bontakozik ki. Az ismétlődő témákat sok műfajban (esszé, szociográfia, novella, dokumentumregény) feldolgozza, bár a közelmúltban megjelent kötetekben a dokumentarista jelleg dominál (*Chica. Trópusi lány, A Pourtalés-kastély lakói. Dokumentum, A bolondok királya – tényregény* –). Emigráns prózáról beszélve a szabadság fogalma, a hozzá való viszonyulás meghatározó élmény, a legújabb kötetekben e témakör körülhatárolása egyre hangsúlyosabb szerepet kap.

A Pourtalés-kastély lakói Dokumentum alcímmel aposztrofálja magát. A sokáig hordozott 56-os szerep legnagyobb terjedelmű megjelenése, amelyben a dokumentumregény forma megtartása mellett a megszokott témák, a szabadság és idegenség természetéről folytatott diskurzus is helyet kapnak. A Sato, egy menekülttábor zárt terében a szabadság azonnal megmutatja céljait, egyenlőséget és testvériséget nélkülöző természetét. A környezet ugyanakkor tökéletesen alkalmas az identitás működési mechanizmusainak megjelenítésére: a kastélyban élőkről váratlan dolgokat tudunk meg: „*a parasztfiúk felejtik el leghamarabb a nyelvet, a legerősebb honvágya a cigányoknak van.*” „...*az idegen két kötőanyaga a munka és a szerelem. Nem a barátság... Ez az, ami hiányzott a barakktábor alacsony égboltja alatt.*”

Pourtalés-kastély volt lakói végig a tranzitban, egy átmeneti, ideiglenes helyen „lebegnek”, a szabadság rémítő, ellentmondásos közeg számukra: „*Gyakran hallom, hogy túl sötét a kép, amit festek. Hiszen kinyílt előttünk a világ azokban a napokban! Ki ám! De amit megláttunk belőle, az inkább csak elbizonytalanított és megfélemlített.*”

A 2007-ben megjelent *A bolondok királya – tényregény* – valós dokumentumból, az apa életének egy eseményéből kerekített apa-regény. A kötetet *A Pourtalés-kastély lakóira* is jellemző gondos szerkesztés jellemzi. A mitikusként működő dátumok alakzata ebben a szövegben is megjelenik oly módon, hogy a fejezetek a négyessel végződő évszámok eseményeire tagolódnak. Ebben a regényben már leplezetlenül mutatkozik meg az a típusú idegenség, otthontalanság, amelyhez nincs szükség geográfiai elszakadásra, száműzetésre. A létezés maga az, amely bármilyen mikrokörnyezetben képes felvenni ezt a formát. A szülők válása után a rendelőajtó elé tolt kredenc a tényleges és képzeletbeli határ, a belső magány szimbóluma. Ez az érzet minden érintett, az apa, az anya és a gyerek állapota: „...*hiába lett két házam, ha egyszer mind a kettő idegen.*” Az apa a korábban biztonságos, saját környezetében betolakodó, aki ezt a pozíciót egy új beszédmód felvételével igazolja. Úgy szakad le egy átmenetiséget jelentő helyzetről, és kapja meg új, végleges identitását, hogy csak a hozzá hasonló kívülállókkal (kőművesek) beszél. Az otthonos, biztonságos közeg beteg az elfekvő lesz számára. Bár a szöveg az apa hőstettével, a háború alatti zsidómentéssel indít, a létezésbe vetett, saját magába zárt szubjektum történetévé válik.

A Ferdinandy-szövegek idegenje utazásai (virtuális és valós elszakadásai) révén valamennyi, egy csoporthoz tartozáshoz szükséges, helyzetéből következő szimbolikus befogadási rítuson keresztül megy. Életterei és közösségei mégis átmenetiek, pozíciója is ideiglenes marad.

A szerző számára a magány változatai fontosak, prózája egy olyan belső magány dimenziójában mozog, amelyre természetesen hatással van a száműzöttség, számkivetettség, és használja is ezeket a fogalmakat mint esztétikai, történeti, filozófiai kategóriákat, a lényeg mégis a belső otthontalanság kérdésének sokoldalú körberajzolása.